סוכה

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א סוכה פרק א - א תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵעוֹלָם לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְמַטָּה (מעשרה), וְלֹא עָלָה מֹשֶׁה וְאֵלִיָּהוּ לַמָּרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קט״ו:ט״ז-י״ז) ״הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה׳ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם״. וְלֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְמַטָּה? וְהָכְתִיב: (שמות י״ט:כ׳) ״וַיֵּרֶד ה׳ עַל הַר־סִינַי״! לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים! וְהָכְתִיב: (זכריה י״ד:ד׳) ״וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים״? לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים! וְלֹא עָלָה מֹשֶׁה וְאֵלִיָּהוּ לַמָּרוֹם? וְהָא כְּתִיב: (שמות י״ט:ג׳) ״וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים״? לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה! וְהָכְתִיב: (מלכים ב ב׳:י״א) ״וַיַּעַל אֵלִיָּהוּ בַּסְּעָרָה הַשָּׁמָיְמָה״? לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה! וְהָכְתִיב: (איוב כ״ו:ט׳) ״מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּה, פָּרַשׂ עָלָיו עֲנָנוֹ״, וְאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם: מְלַמֵּד, שֶׁפֵּרַשׂ שַׁדַּי מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו. [לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה]! מִכָּל מָקוֹם, ״מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא״ כְּתִיב? דְּאִשְׁתַּרְבּוּבֵי אִשְׁתַּרְבֵּבְלֵיהּ כִּסֵּא עַד עֲשָׂרָה, וְנָקִיט בֵּיהּ!

ב תָּנֵי רַבִּי חֲנִינָא: כָּל הַכֵּלִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, נָתְנָה בָּהֶן תּוֹרָה מִדַּת אָרְכָּן וּמִדַּת רָחְבָּן וּמִדַּת קוֹמָתָן. כַּפֹּרֶת, מִדַּת אָרְכָּהּ וּמִדַּת רָחְבָּהּ נָתְנָה, וּמִדַּת קוֹמָתָהּ לֹא נָתְנָה. צֵא וּלְמַד מִפָּחוּת שֶׁבַּכֵּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ״ה:כ״ה) ״וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב״. מַה לְּהַלָּן טֶפַח, אַף כָּאן טֶפַח.

ג וּמַאי ׳כְּרוּב׳? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: כְּרַבְיָא, שֶׁכֵּן בְּבָבֶל קוֹרִין לִינוּקָא ׳רַבְיָא׳. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, דִּכְתִיב: (יחזקאל י׳:י״ד) ״פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב, וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם״, הֵינוּ ׳כְּרוּב׳, הֵינוּ ׳אָדָם׳? אַפֵּי רַבְרְבֵי וְאַפֵּי זוּטְרֵי!

ד מַתְנִיתִין. סֻכָּה יְשָׁנָה, בֵּית־שַׁמַּאי פּוֹסְלִין וּבֵית־הִלֵּל מַכְשִׁירִין. גְּמָרָא. מַאי טַעְמָא דְּבֵית־שַׁמַּאי? אָמַר קְרָא: (ויקרא כ״ג:ל״ד) ״חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה׳״, סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה לְשֵׁם חַג בָּעִינָן. וּבֵית־הִלֵּל? הַהוּא מִיבָּעֵי לְכִדְרַב שֵׁשֶׁת, דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מִנַּיִן לַעֲצֵי סֻכָּה שֶׁאָסוּרִים כָּל שִׁבְעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה׳״, וְתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁחָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַחַגִּיגָה, כָּךְ חָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַסֻּכָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה׳״, מָה חַג לַה׳, אַף סֻכָּה לַה׳.

ה ב אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לָמָּה נִמְשְׁלָה תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים כְּעֶתֶר? לוֹמַר לְךָ: מָה עֶתֶר זֶה, מְהַפֵּךְ אֶת הַתְּבוּאָה בַּגֹּרֶן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אַף תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, מְהַפֶּכֶת מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמִּדַּת רָגְזָנוּת לְמִדַּת רַחֲמָנוּת.

פרק ב

א סוכה פרק ב - [מַשְׁנָה. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, כְּשֵׁרָה].

ב גמ׳ מַנִּי מַתְנִיתִין? רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּתַנְיָא: הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, רַבָּן גַּמְלִיאֵל פּוֹסֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא מַכְשִׁיר. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, עָמַד רַבִּי עֲקִיבָא וְעָשָׂה סֻכָּה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, לְמָחָר נָשְׁבָה רוּחַ וַעֲקָרָתְהּ. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָא, הֵיכָן סֻכָּתְךָ?

ג וְהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה, מֵהָכָא נַפְקָא? דְּתַנְיָא: (במדבר ט) ״וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם״ וְגוֹ, אוֹתָם אֲנָשִׁים מִי הָיוּ? נוֹשְׁאֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן [הָיוּ], שֶׁהָיוּ עֲסוּקִים בְּנֶגֶד וַאֲבִיהוּא. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: אִם נוֹשְׁאֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ, כְּבָר הָיוּ יְכוֹלִין לְטָהֵר! אִם מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן הָיוּ, יְכוֹלִין [הָיוּ] לְטָהֵר! אֶלָּא, עוֹסְקִים בְּמֵת מִצְוָה הָיוּ, שֶׁחָל שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן לִהְיוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא״. ״בַּיּוֹם הַהוּא״ אֵינָם יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת, הָא לְמָחָר יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת.

ד תנו רבנן: אוֹכְלִים אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה, וְכַמָּה אֲכִילַת עֲרַאי? אָמַר רַב יוֹסֵף: תַּרְתֵּי אוֹ תְלָת בֵּיעֵי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְהָא זִימְנִין סַגִּיאִין סָגֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ בְּהָכִי, וַהֲוָה לֵיהּ סְעוּדַת קֶבַע? אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי: כִּדְטָעִים בַּר בֵּי רַב, וְעַיֵּל לְכַלָּה. תָּנוּ רַבָּנָן: אוֹכְלִין אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה, וְאֵין יְשֵׁנִין שְׁנַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אַשִׁי: [גְּזֵרָה], שֶׁמָּא יְרַדֵּם. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: יָשֵׁן אָדָם שְׁנַת עֲרַאי בִּתְפִלִּין, אֲבָל לֹא שְׁנַת קֶבַע, לִיחוּשׁ שֶׁמָּא יְרַדֵּם. אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב עִילָאִי: בְּמוֹסֵר שְׁנָתוֹ לַאֲחֵרִים. מַתְקִיף לָהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא: עַרְבָה, עַרְבָא צָרִיךְ. אֶלָּא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמַנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו עַסְקִינַן, רָבָא אָמַר: אֵין קֶבַע לְשֵׁנָה.

ה שָׁאַל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כְּגוֹן אֲנִי, שֶׁאֵינִי רָגִיל לֶאֱכֹל אֶלָּא סְעוּדָה אַחַת בַּיּוֹם, מַהוּ שֶׁאֹכַל אֲכִילָה אַחַת וְאֶפְטֹר? אָמַר לוֹ: בְּכָל יוֹם וָיוֹם אַתָּה מַמְשִׁיךְ כַּמָּה פַּרְפְּרָאוֹת לִכְבוֹד עַצְמְךָ, וְעַכְשָׁו אִי אַתָּה מַמְשִׁיךְ פַּרְפֶּרֶת אַחַת לִכְבוֹד קוֹנְךָ?

ו תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֵילָעַאי, שֶׁהָלַךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבּוֹ בָּרֶגֶל בְּלוֹד. אָמַר לֵיהּ: אֵילָעַאי, אֵינְךָ מְשׁוֹבְתֵי הֶרֶגֶל? שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְשַׁבְּחַי אֲנִי אֶת הָעֲצָלָנִים, שֶׁאֵין יוֹצְאִין מִבָּתֵּיהֶן בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ט״ז:י״ד) ״וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ״ וְגוֹ׳. אֵינִי? ! וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן שֶׁחַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים־ב ד) ״מַדּוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם, לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת״. מִכְּלָל, דִּבְחֹדֶשׁ וְשַׁבָּת מִיחַיֵּיב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ? לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּאָזִיל וְאָתֵי בְּיוֹמֵיהּ, הָא, דְּאָזִיל וְלָא אָתֵי בְּיוֹמֵיהּ.

ז ד תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁבַת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן, בְּסֶכְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן [רַבִּי] אֵילָעַאי בְּקֶסָרִי, וְאָמְרִי לָהּ: בְּקֶסָרִין. הִגִּיעַ חַמָּה לְסֶכְתּוֹ, אָמַר לוֹ: רַבִּי, מַהוּ שֶׁאֶפְרֹשׂ עָלֶיהָ סָדִין? אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הֶעֱמִיד מִמֶּנּוּ שׁוֹפֵט. הִגִּיעַ חַמָּה לַחֲצִי הַסֵּכָּה, אָמַר לוֹ: מַהוּ שֶׁאֶפְרֹשׂ עָלֶיהָ סָדִין? אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִמֶּנּוּ נְבִיאִים, וְשֵׁבֶט יְהוּדָה וְשֵׁבֶט בִּנְיָמִין הֶעֱמִידוּ מְלָכִים עַל פִּי הַנְּבִיאִים. הִגִּיעַ חַמָּה לְמַרְגְּלוֹתָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נָטַל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן אֵילָעַאי סָדִין וּפָרַשׂ עָלֶיהָ. הִפְשִׁיל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר טַלִּיתוֹ (עליו) [לַאֲחוֹרָיו] וְיָצָא, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִפְלִיגוֹ בִּדְבָרִים, אֶלָּא [מִפְּנֵי] שֶׁלֹּא אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ.

ח ה תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁבַת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן, וּשְׁאָלוּהוּ שְׁלֹשִׁים הֲלָכוֹת בְּהֹלְכוֹת סֵכָּה. שְׁתִּים עֶשְׂרֵה, אָמַר לָהֶם: שָׁמַעְתִּי, וּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אָמַר לָהֶם: לֹא שָׁמַעְתִּי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אָמַר לָהֶם: שָׁמַעְתִּי. שְׁתִּים עֶשְׂרֵה, אָמַר לָהֶם: לֹא שָׁמַעְתִּי. אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, כָּל דְּבָרֶיךָ אֵינָן אֶלָּא מִפִּי הַשְּׁמוּעָה? אָמַר לָהֶם: הִזְקַקְתּוּנִי לוֹמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מִפִּי רַבּוֹתַי. (אמר להם:) מִימַי לֹא קִדְּמַנִי אָדָם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא יָשַׁנְתִּי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, לֹא שְׁנַת קֶבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרָאי, וְלֹא הִנַּחְתִּי אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְיָצָאתִי, וְלֹא שָׁחְתִּי שִׂיחַת חֻלִּין, וְלֹא אָמַרְתִּי דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי לְעוֹלָם.

ט ו אָמַר רַב אַחָא בַּר אַדָּא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁאֲפִלּוּ שִׂיחַת [תַּלְמִידֵי] חֲכָמִים צְרִיכָה לְמוּד? שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים א) ״וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל״. אָמַר רַב [אַסִי]: אָסוּר לְאָדָם לִישַׁן בַּיּוֹם יוֹתֵר מִשְּׁנַת הַסּוּס, וְכַמָּה [שְׁנַת הַסּוּס?] שִׁיתִּין נְשָׁמֵי. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מִימָיו לֹא שָׁח שִׂיחַת חֻלִּין, וְלֹא הָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין, וְלֹא יָשַׁן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֹא שְׁנַת קֶבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרָאי, וְלֹא קִדְּמָהוּ אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא הִנִּיחַ אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְיָצָא, וְלֹא הִרְהֵר בִּמְבוֹאוֹת הַמְּטֻנָּפוֹת, וְלֹא מְצָאוֹ אָדָם יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם, אֶלָּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה, וְלֹא פָּתַח אָדָם דֶּלֶת לְתַלְמִידָיו אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, וְלֹא אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ לְעוֹלָם, וְלֹא אָמַר: הִגִּיעַ עֵת לַעֲמֹד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים וְעַרְבֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תַּלְמִידוֹ נוֹהֵג אַחֲרָיו.

י ז תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁמוֹנִים תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְהִלֵּל הַזָּקֵן, שְׁלֹשִׁים מֵהֶם רְאוּיִין שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עֲלֵיהֶם כְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּשְׁלֹשִׁים מֵהֶם רְאוּיִין שֶׁתַּעֲמֹד לָהֶם חַמָּה כִּיהוֹשֻׁעַ [בֶּן נוּן], וְעֶשְׂרִים מֵהֶם בֵּינוֹנִים. גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן, יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל, וְקָטָן שֶׁבְּכֻלָּן, רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ מִקְרָא, מִשְׁנָה, תַּלְמוּד, הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת, דִּקְדּוּקֵי תּוֹרָה, וְדִקְדּוּקֵי סוֹפְרִים, קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, וּגְזֵרוֹת שָׁווֹת, תְּקוּפוֹת, וְגִימַטְרִיָּאוֹת, שִׂיחַת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְשִׂיחַת שֵׁדִים, וְשִׂיחַת דְּקָלִים, מְשָׁלוֹת כּוֹבְסִים, מְשָׁלוֹת שׁוּעָלִים, דָּבָר קָטָן, וְדָבָר גָּדוֹל. דָּבָר גָּדוֹל, מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, וְדָבָר קָטָן, הֲוָיוֹת דְּאַבָּיֵי וְרָבָא, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (משלי ח׳:כ״א) ״לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא״. וְכִי מֵאַחַר שֶׁבְּקָטָן שֶׁבְּכֻלָּם כָּךְ, גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה ! אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב (ושונה) וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, כָּל עוֹף שֶׁפּוֹרֵחַ עָלָיו בָּאֲוִיר, מִיָּד נִשְׂרָף.

יא [תָּנוּ רַבָּנָן: ״תֵּשְׁבוּ״ כְּעֵין תָּדוּרוּ, מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם סֻכָּתוֹ קֶבַע וּבֵיתוֹ עֲרָאי. כֵּיצַד? הָיָה לוֹ כֵּלִים נָאִים, מַעֲלֶן לַסֵּכָּה. מַצָּעוֹתָנָאוֹת, מַעֲלֶן לַסֵּכָּה. אוֹכֶל, וְשׁוֹתֶה, וּמְטַיֵּל בַּסֵּכָּה, וּמְשַׁנֵּן בַּסֵּכָּה]. אֵינִי, וְהָאָמַר רָבָא: מַקְרֵי וּמַתְנֵי בִּמְטַלְטְלָתָא, וּתְנוּיֵי בַּר מִמְּטַלְטְלָתָא? לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּמִגְרָס, הָא, בְּעִיּוּנֵי ! כִּי הָא דְּרָבָא וְרָמֵי בַּר חָמָא, כִּי הֲווּ קָיְימֵי מִקַּמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, מְרַהֲטֵי בִּגְמָרָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וַהֲדַר מְעַיְּנֵי בִּסְבָרָא.

יב ח תָּנוּ רַבָּנָן: בִּזְמַן שֶׁהַחַמָּה לוֹקָה, סִימָן רַע לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְכָל עֲבָדָיו, וְהִנִּיחַ פָּנָס לִפְנֵיהֶם. כָּעַס הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם וְאָמַר לְעַבְדּוֹ: טֹל פָּנָס מִפְּנֵיהֶם, וְהוֹשִׁיבָם בַּחֹשֶׁךְ. תָּנָיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁמְּאוֹרוֹת לוֹקִין, סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַמְּדִין בְּמַכּוֹתֵיהֶם. מָשָׁל לְסוֹפֵר שֶׁבָּא לְבֵית הַסֵּפֶר וּרְצוּעָה בְּיָדוֹ, מִי דּוֹאֵג? מִי שֶׁרָגִיל לְלָקוֹת בְּכָל יוֹם הוּא דּוֹאֵג. תָּנוּ רַבָּנָן: בִּזְמַן שֶׁהַחַמָּה לוֹקָה, סִימָן רַע לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים. לְבָנָה לוֹקָה, סִימָן רַע לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹנִין לַלְּבָנָה וְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים לַחַמָּה. לוֹקָה בַּמִּזְרָח, סִימָן רַע לִיוֹשְׁבֵי מִזְרָח. בַּמַּעֲרָב, סִימָן רַע לִיוֹשְׁבֵי מַעֲרָב. בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ, סִימָן רַע לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. פָּנֶיהָ שֶׁל חַמָּה דּוֹמִים לְדָם, חֶרֶב בָּא לָעוֹלָם. לְשַׁק, [חֲצִי] רָעָב בָּא לָעוֹלָם. לְזֶה וּלְזֶה, חֶרֶב וְחֲצִי רָעָב בָּאִים לָעוֹלָם. לָקָה בִּכְנִיסָתוֹ, פֻּרְעָנוּת שׁוֹהָה לָבוֹא. בִּיצִיאָתוֹ, פֻּרְעָנוּת מְמַהֶרֶת לָבוֹא לָעוֹלָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: חִלּוּף הַדְּבָרִים. וְאֵין לְךָ כָּל אֻמָּה וְאֻמָּה שֶׁהִיא לוֹקָה, שֶׁאֵין אֱלֹהֶיהָ לוֹקֶה עִמָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות י״ב:י״ב) ״וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים״. וּבִזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל

עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵין מִתְיָרְאִין מִכָּל אֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו י׳:ב׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ, וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחַתּוּ, כִּי יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה״, עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יֵחַתּוּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל יֵחַתּוּ.

יג ט תָּנוּ רַבָּנָן: בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים חַמָּה לוֹקָה; עַל אַב בֵּית־דִּין שֶׁמֵּת וְאֵינוֹ נִסְפָּד כַּהֲלָכָה, וְעַל הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָסָה שֶׁצָּעֲקָה בָּעִיר וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ, וְעַל מְשַׁכֵּב זְכוּר, וְעַל שְׁנֵי אַחִים, שֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמָם כְּאֶחָד. וּבִשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְאוֹרוֹת לוֹקִין; עַל כּוֹתֵבֵי פְּלָסְתֵּר, וְעַל מְעִידֵי עֵדוּת שֶׁקֶר, וְעַל מְגַדְּלֵי בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל קוֹצְצֵי אִילָנוֹת טוֹבוֹת. וּבִשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים נִכְסֵי בַּעֲלֵי בָּתִּים נִמְסָרִין לַמַּלְכוּת; עַל מַשְׁהֵי שְׁטָרוֹת פְּרוּעִים, וְעַל מַלְוֵי בְּרִבִּית, וְעַל שֶׁהִסְפִּיקוּ בְּיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִחוּ, וְעַל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בָּרַבִּים וְאֵין נוֹתְנִין. [אָמַר רַב] (ו)בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים נִכְסֵי בַּעֲלֵי בָּתִּים יוֹרְדִין לְטִמְיוֹן; עַל כּוֹבְשֵׁי שְׂכַר שָׂכִיר, וְעַל עוֹשְׁקֵי שְׂכַר שָׂכִיר, וְעַל שֶׁפּוֹרְקִין עֹל מִצַּוָּארֵיהֶן וְנוֹתְנִין עַל חַבְרֵיהֶן, וְעַל גַּסֵּי־הָרוּחַ, וְגַסוּת־הָרוּחַ כְּנֶגֶד כֻּלָּן. אֲבָל בַּעֲנָוִים כְּתִיב: (תהילים ל״ז:י״א) ״וַעֲנָוִים יִירְשׁוּ אָרֶץ (נצר מטעי מעשה ידי להתפאר) [וְהִתְעַנְּגוּ עַל רֹב שָׁלוֹם״].

פרק ג

א **סוכה פרק ג** - י אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיה סא) ״כִּי אֲנִי ה׳ אֹהֵב מִשְׁפָּט, שֹׂנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה״. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם, שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמֶּכֶס, אָמַר לַעֲבָדָיו: תְּנוּ מֶכֶס לַמּוֹכְסִים, אָמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו: אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ, כָּל הַמֶּכֶס שֶׁלְּךָ הוּא. אָמַר לָהֶם: מִמֶּנִּי יִלְמְדוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים שֶׁלֹּא יַבְרִיחוּ עַצְמָם מִן הַמֶּכֶס. וְאַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּךְ אָמַר: ״כִּי אֲנִי ה׳ אֹהֵב מִשְׁפָּט״ וְגוֹ׳. מִמֶּנִּי יִלְמְדוּ בָּנַי וְיַבְרִיחוּ עַצְמָן מִן הַגָּזֵל. אִתְמַר נָמִי, אָמַר רַבִּי אַמִּי: יָבֵשׁ פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ הָדָר. גָּזוּל פָּסוּל, מִפְּנֵי דַּהֲוָה [לֵיהּ] מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה.

ב יא אָמַר רַבִּי מַרְיוֹן, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְאָמְרִי לָהּ, תָּנֵי רַבָּה בַּר מָרִי מִשּׁוּם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: שְׁתֵּי תְּמָרוֹת יֵשׁ בְּגֵי בֶּן הִנֹּם, וְעוֹלֶה עָשָׁן מִבֵּינֵיהֶם. וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: ״צִינֵי הַר הַבַּרְזֶל כְּשֵׁרוֹת״, וְזוֹ הִיא פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

ג מַתְנִיתִין. וְהֵיכָן הָיוּ מְנַעְנְעִין? בְּ״הוֹדוּ לַה׳״ תְּחִלָּה וְסוֹף, וּ״בָאָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָא״, דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. וּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אַף בְּ״אָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָא״. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: צוֹפָּה הָיִיתִי בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁכָּל הָעָם הָיוּ מְנַעְנְעִין בְּלוּלְבֵיהֶן, וְהֵם לֹא נִעְנְעוּ אֶלָּא בְּ״אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָא״.

ד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְמִי שֶׁאַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁלּוֹ. מַעֲלֶה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ.

ה בְּמַעֲרָבָא מַתְנוּ הָכִי, אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, כְּדֵי לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת. מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, כְּדֵי לַעֲצֹר טְלָלִים רָעִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא: זֹאת אוֹמֶרֶת, שְׁיָרֵי מִצְוָה, מְעַכְּבִין אֶת הַפָּרָנָוּת, שֶׁהֲרֵי תְּנוּפָה, שְׁיָרֵי מִצְוָה הִיא, וְעוֹצֶרֶת רוּחוֹת וּטְלָלִים רָעִים. אָמַר רָבָא: וְכֵן לוּלָב. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מַמְטֵי לֵיהּ וּמַיְתֵי לֵיהּ, אָמַר: דֵּין, גִּירָא בְּעֵינֵיהּ דְּשִׁטְנָא, וְלָאו מִלְתָא הִיא, מִשּׁוּם דְּאַתֵּי לְאִגְרוּיֵי בֵּיהּ.

ו מַתְנִיתִין. מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן מַקְרִין אוֹתוֹ, עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִים, וּתְהִי לוֹ מְאֵרָה. [אִם הָיָה גָּדוֹל מַקְרֶא אוֹתוֹ, עוֹנֶה אַחֲרָיו ״הַלְלוּיָהּ״. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל, יִכְפֹּל. לִפְשֹׁט, יִפְשֹׁט. לְבָרֵךְ, יְבָרֵךְ. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה]. גְּמָרָא. תָּנוּ רַבָּנָן: בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: בֵּן מְבֹרָךְ לְאָבִיו, וְעֶבֶד מְבֹרָךְ לְרַבּוֹ, וְאִשָּׁה מְבֹרֶכֶת לְבַעְלָהּ. אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: תָּבוֹא מְאֵרָה לְאָדָם, שֶׁאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו מְבָרְכִין לוֹ.

ז יב אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: מִנַּיִן לְשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב כ״ב:ט״ז) ״אֵת כָּל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרָא (יאשיהו) מֶלֶךְ יְהוּדָה״. וְכִי יֹאשִׁיָּהוּ קָרָאוֹ? וַהֲלֹא שָׁפָן קָרָאוֹ! שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיִּקְרָאֵהוּ שָׁפָן (את כל הדברים האלה) לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ״. אֶלָּא מִכָּאן לְשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה. וְדִילְמָא, לְבָתַר דְּקָרִינְהוּ שָׁפָן, עַיֵּין בֵּיהּ אִיהוּ וְקָרִינְהוּ? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: (שם) ״יַעַן רַךְ לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע מִפְּנֵי ה׳ בְּשָׁמְעֲךָ״, ״בְּשָׁמְעֲךָ״ וְלֹא ״בְּקָרְאֲךָ״! אָמַר רָבָא: לָא לֵימָא אִינִישׁ, ״בָּרוּךְ הַבָּא״, וַהֲדַר ״בְּשֵׁם ה׳״, אֶלָּא לֵימָא: ״בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה׳״ כַּהֲדֵדֵי. (אמר ליה רב ספרא משה, שפיר וקאמרת, אלא הכא והתם אמרי, אסוקי מלתא היא, ולית לן בה) וְאָמַר רָבָא: לָא לֵימָא אִינִישׁ, ״יְהֵא שְׁמֵיהּ רָבָּא מְבָרַךְ״ כַּהֲדֵדֵי. אָמַר רַב סַפְרָא: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ? אֶלָּא הָכָא וְהָתָם אַמְרֵי, אַסּוּקֵי מִלְתָא הִיא, וְלֵית לָן בָּהּ.

ח יג כתיב ביחזקאל (יחזקאל יז) ״וַיִּקַּח מִזֶּרַע הָאָרֶץ וַיִּתְּנֵהוּ בִּשְׂדֵה זָרַע, קָח עַל מַיִם רַבִּים צַפְצָפָה שָׂמוֹ״. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי אָמַרְתִּי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי כְּ״קָח עַל מַיִם רַבִּים״, וּמַאי נִיהוּ? עֲרָבָה! וְהֵם שָׂמוּ עַצְמָם כְּצַפְצָפָה בֵּין הֶהָרִים.

ט משנה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ, (אחריו) יְבָרֵךְ. אָמַר אַבַּיֵי: לָא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֲרָיו, אֲבָל לְפָנָיו, מִצְוָה לְבָרֵךְ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹות כֻּלָּן, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבְרֵלַעֲשָׂיָתָן. וּמַאי מַשְׁמַע, דְּהַאי ׳עוֹבֵר׳, לִישְׁנָא דְּאַקְדּוּמֵי הוּא? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דִּכְתִיב: (שמואל ב יח) ״וַיָּרָץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי״. אַבַּיֵי אָמַר: מֵהָכָא: (בראשית לג) [״וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם״. וְאִבָּעִית אֵימָא מֵהָכָא] : (מיכה ב) ״וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם, וַה׳ בְּרֹאשָׁם״.

י מְנָא לָן, דְּעַבְדִינָן זַכָּר לַמִּקְדָּשׁ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּאָמַר קְרָא: (ירמיהו ל׳:י״ז) ״[כִּי אַעֲלֶה] אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ, נְאֻם ה׳, כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ, צִיּוֹן הִיא, דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ״. ״הוֹרֵשׁ אֵין לָהּ״, מִכְּלַל, דְּבָעֵי דְּרִישָׁה.

יא וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, וְלֹא הָיָה לוֹלֶב אֶלָּא לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּלְבַד, שֶׁלָּקְחוֹ בְּאֶלֶף זוּז. נְטָלוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְיָצָא בּוֹ, [וּנְתָנוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ׳], לָמָּה לִיהּ לְמֵימַר: שֶׁלָּקְחוֹ בְּאֶלֶף זוּז? לְהוֹדִיעֲךָ כַּמָּה מִצְווֹת חֲבִיבוֹת עֲלֵיהֶן.

יב קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ. תָּנוּ רַבָּנָן: קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ, חַיָּב בְּלוּלָב. לְהִתְעַטֵּף, חַיָּב בְּצִיצִית. לִשְׁמֹר תְּפִלִּין, אָבִיו לוֹקֵחַ לוֹ תְּפִלִּין. יוֹדֵעַ לְדַבֵּר, אָבִיו מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע. ׳תּוֹרָה׳, מַאי הִיא? אָמַר רַב הַמְנוּנָא: (דברים ל״ג:ד׳) ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב״. קְרִיאַת שְׁמַע, מַאי הִיא? פָּסוּק רִאשׁוֹן.

פרק ד

א **סוכה פרק ד** - אָמַר לִיהּ רָבָא לְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: בַּר אוֹרְיָא, תָּא וְאֵימָא לָךְ מִלְּתָא מַעֲלִיתָא, דַּהֲוָה אָמַר אַבּוּךְ: הָא דְּתָנֵן: כָּל הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים, הָכִי אָמַר אַבּוּךְ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: בְּלוּלָב! אֵיתִיבֵיהּ: לוּלָב הוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת בִּתְחִלָּתוֹ, וַעֲרָבָה בְּסוֹפוֹ. פַּעַם אַחַת חָל שְׁבִיעִי שֶׁל עֲרָבָה לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְהֵבִיאוּ מֵרְבִיּוֹת שֶׁל עֲרָבָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהִנִּיחוּם בָּעֲזָרָה, וְהִכִּירוּ בָּהֶם בַּיְתוֹסִים, וּנְטָלוּם וּכְבָשׁוּם תַּחַת הָאֲבָנִים. לְמָחָר הִכִּירוּ בָּהֶם עַמֵּי־הָאָרֶץ, וּשְׁמָטוּם מִתַּחַת הָאֲבָנִים וֶהֱבִיאוּם הַכֹּהֲנִים וּזְקָפוּם בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁאֵין בַּיְתוֹסִים מוֹדִים שֶׁחִבּוּט עֲרָבָה דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. אַלְמָא בִּנְטִילָה הִיא? תִּיּוּבְתָּא.

ב אִיתְּמַר, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר: עֲרָבָה, יְסוֹד נְבִיאִים, וְחַד אָמַר: עֲרָבָה, מְנַהֵג נְבִיאִים. תִּסְתַּיֵּם דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר: ״יְסוֹד נְבִיאִים״. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ׳עֲרָבָה׳, יְסוֹד נְבִיאִים הוּא, תִּסְתַּיֵּם!

ג אָמַר אֵיבוּ: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק, אֲתָא הַהוּא גַּבְרָא, אָמַר לֵיהּ: קְרֵיתָא אִית לִי, כַּרְמַיָּא אִית לִי, זֵיתַיָּא אִית לִי, וְאַתּוּ בְּנֵי קְרֵיתָא, וּמְקַשְׁקְשִׁין בְּכַרְמַיָּא, וְאוֹכְלִין בְּזֵיתַיָּא, אָרִיךְ אוֹ לָא אָרִיךְ? אָמַר לֵיהּ: לָא אָרִיךְ. הֲוָה קָא שָׁבִיק לֵיהּ וְאָזִיל. אָמַר: כְּדוּ הֲוֵיתִי דַּיִּר בְּאַרְעָא הָדָא אַרְבְּעִין שְׁנִין, וְלָא חָמִיתִי בַּר אִינִישׁ מְהַלֵּךְ בְּאוֹרְחִין דִּמְתַקָּנָן כְּדֵין. הָדַר וְאָתָא, אָמַר לֵיהּ: וּמַאי אִיעָבֵד? אָמַר לֵיהּ: אַפְקַר זֵיתַיָּא לַחֲשׁוֹכַיָּא, וְהַב פְּרִיטַיָּא לְקָשְׁקוּשֵׁי כַּרְמַיָּא.

ד אָמַר (אביי) [אַיבוּ] מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: אַל יְהַלֵּךְ אָדָם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת. אָמַר רַב כַּהֲנָא: לָא אָמְרָן אֶלָּא לְבֵיתֵיהּ, אֲבָל לְאוּשְׁפִּיזֵיהּ, אַמַּאי דְּנָקִיט סָמוּךְ. וְאֵיכָּא דְּאָמְרֵי, אָמַר רַב כַּהֲנָא: לָא נִצְרְכָה אֶלָּא אֲפִלּוּ לְבֵיתֵיהּ. אָמַר רַב כַּהֲנָא: בְּדִידִי הֲוָה עוּבְדָּא, וַאֲפִלּוּ כַּסָּא דְּהַרְסָנָא לָא אַשְׁכְּחֵי.

ה יד אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: יָכוֹל אֲנִי לִפְטֹר אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִן הַדִּין מִיּוֹם שֶׁנִּבְרֵאתִי וְעַד עַכְשָׁיו. וְאֶלְמָלֵי אֶלְעָזָר בְּנִי עִמִּי, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְעַד עַכְשָׁיו. וְאֶלְמָלֵי יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּהוּ עִמָּנוּ, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. (אמר) [וְאָמַר] רַבִּי חִזְקִיָּה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוּעָטִים, אִם אֶלֶף הֵם, אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם. אִם מֵאָה הֵם, אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם. אִם שְׁנַיִם הֵם, אֲנִי וּבְנֵי הֵם. וּמִי זוּטְרֵי כּוּלֵי הַאי? וְהָאָמַר (מר) [רָבָא]: תַּמְנֵי סְרֵי אַלְפֵי (פרסי הוו בדרא קמיה דקודשא בריך הוא) [דְּרָא הֲוָה דְּקָמֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא], שְׁנֵּאֱמַר: (יחזקאל מ״ח:ל״ה) ״סָבִיב שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף״. לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּמִסְתַּכְּלִי בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, הָא, דְּמִסְתַּכְּלִי בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה. וּדְמִסְתַּכְּלִי בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, מִי זוּטְרֵי כּוּלֵי הַאי? (אם שנים הם אני ובני הם) וְהָאָמַר אַבָּיֵי: לָא פָּחוּת עָלְמָא מִתְּלָתִין וְשִׁיתָּא צַדִּיקֵי, דְּמְקַבְּלֵי פְּנֵי שְׁכִינָה כָּל יוֹמָא, שְׁנֵּאֱמַר: (ישעיהו ל׳:י״ח) ״אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ״. ל״ו׳ בְּגִימַטְרִיָּא, תְּלָתִין וְשִׁיתָּא הֲווּ! לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּעַיְילֵי בְּבַר, הָא, דְּעַיְילֵי בְּלָא בַּר.

ו טו אָמַר רַבִּי זֵירָא, וְאִי תֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: בּוֹא וּרְאֵה, שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם, כְּלִי רֵיקָן מַחֲזִיק, מָלֵא אֵינוֹ מַחֲזִיק. מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּלִי מָלֵא מַחֲזִיק, רֵיקָן אֵינוֹ מַחֲזִיק, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות טז) ״וַיֹּאמֶר: אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע״ וְגוֹ׳. אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע, וְאִם לָאו, לֹא תִּשְׁמַע. דָּבָר אַחֵר: אִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ בְּיָשָׁן, תִּשְׁמַע בְּחָדָשׁ. וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ, שׁוּב לֹא תִּשְׁמַע.

ז טז מִשְׁנָה. נִסּוּךְ הַמַּיִם כֵּיצַד? צָלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין, הָיָה מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִמֵּי הַשִּׁלּוֹחַ, הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. עָלָה בַּכֶּבֶשׁ וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ, וּשְׁנֵי סְפָלִין שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מַשְׁחִירִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן, וּמְנַקְּבִין כְּמִין שְׁנֵי חֻטְמִין דַּקִּין, אֶחָד מְעֻבֶּה וְאֶחָד דַּק, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם כָּלִין כְּאֶחָד. מַעֲרָבִית שֶׁל מַיִם, וּמִזְרָחִית שֶׁל יַיִן. עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם, יָצָא. רַבִּי

יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּלֹג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה, וְלִמְנַסֵּךְ אוֹמֵר לוֹ: ״הַגְבֵּהּ אֶת יָדֶךָ״! שֶׁפַּעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן. תָּנֵי, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר בַּשֵּׁנִי: ׳וְנִסְכֵּיהֶם׳, בַּשִּׁשִּׁי: ׳וּנְסָכֶיהָ׳, בַּשְּׁבִיעִי: ׳כְּמִשְׁפָּטָם׳, מַ״ם יוֹ״ד מֵ״ם, הֲרֵי כָּאן ׳מַיִם׳! מִכָּאן רָמְזוּ, לְנִסּוּךְ הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה.

ח יז אָמַר [רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר] רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁיתִּין, מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״ה ז) ״חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ״, אַלּוּ הַשִּׁישִׁיתִין, ״כְּמוֹ חֲלָאִים״, שֶׁמְּחֻלָּלִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם, ״מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן״, מַעֲשֵׂה יְדֵי אֻמָּנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ׳בְּרֵאשִׁית׳, אַל תִּקְרֵי ׳בְּרֵאשִׁית׳, אֶלָּא ׳בָּרָא־שִׁית׳. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שִׁיתִּין, מְחֻלָּלִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם, וַעֲלֵיהֶם (בנה) [כָּרָה] דָּוִד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֶלֶף אַמָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ה׳:א׳) ״אָשִׁירָה נָא לִידִידִי [שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ, כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן], וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ שֹׂרֵק, וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ, וְגַם יֶקֶב חָצַב בּוֹ״. ״וַיְשָׂעֵהוּ שֹׂרֵק״ זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. ״וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ״ זֶה מִזְבֵּחַ, ״וְגַם יֶקֶב חָצַב בּוֹ״ אַלּוּ שִׁיתִּין.

ט יח אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל (המקיים) [הַנּוֹטֵל לוּלָב בְּאַגְּדוֹ, וַהֲדַס בַּעֲבוֹתוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קי״ח:כ״ז) ״אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ״. אָמַר [רַבִּי יִרְמְיָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, וְ]רַבִּי יוֹחָנָן [מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן] הַמְּחוֹזִי מִשּׁוּם רַבִּי (יוסי המכוזי) [יוֹחָנָן הַמַּכּוֹתִי]: כָּל הָעוֹשֶׂה אֲסוּר לֶחָג בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ״.

י יט אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: כָּל הַמִּצְוֹות כֻּלָּן, אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כו) ״עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים״. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: ״עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים״, שֶׁמַּעֲמִידִין דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן. דָּבָר אַחֵר: ׳עֹמְדִים׳, שֶׁמַּעֲמִידִין אֶת צִפּוּיָן. דָּבָר אַחֵר: ׳עֹמְדִין׳, שֶׁמָּא תֹּאמַר אָבַד סִבְרָן וּבָטֵל סִכּוּיָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים״, שֶׁעוֹמְדִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

יא כ מִשְׁנָה. בְּכָל יוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת וְאוֹמְרִים: ״אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּא ה׳ (הושיעה) [הַצְלִיחָה] נָא״. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ״אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָּא, אֲנִי וָהוּ (הושיעה) [הַצְלִיחָה] נָא״. אוֹתוֹ הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים. בְּשָׁעַת פְּטִירָתָן מָה הֵם אוֹמְרִים? ׳לְפִי לְךָ מִזְבֵּחַ, לְפִי לְךָ מִזְבֵּחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר (בן יעקב) אוֹמֵר: לְיָהּ וּלְךָ מִזְבֵּחַ, לְיָהּ וּלְךָ מִזְבֵּחַ. גְּמָרָא. וְהָא קָא מִשְׁתַּתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר? וְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: כָּל הַמִּשְׁתַּתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר, נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כב) ״בִּלְתִּי לַה׳ לְבַדּוֹ״. הָכִי קָאָמְרִי: לְיָהּ אָנוּ מוֹדִים וּלְךָ אָנוּ מְקַלְּסִים, לְיָהּ אָנוּ מוֹדִים וּלְךָ אָנוּ מְשַׁבְּחִים.

יב [תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ לְפָנָיו מִצְוֹות הַרְבֵּה, אוֹמֵר: בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּצְוֹות. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: הִלְכְתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? דִּכְתִיב: (תהלים סח) ״בָּרוּךְ ה׳ יוֹם יוֹם״, וְכִי בְּיוֹם מְבָרְכִין אוֹתוֹ, וּבַלַּיְלָה אֵין מְבָרְכִין אוֹתוֹ? אֶלָּא בָּא לוֹמַר לְךָ: בְּכָל יוֹם וְיוֹם תֵּן לוֹ מֵעֵין בִּרְכוֹתָיו. הָכִי נַמִּי, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר תֵּן לוֹ מֵעֵין בִּרְכוֹתָיו. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם; מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם, כְּלִי רֵיקָן מַחֲזִיק, מָלֵא אֵינוֹ מַחֲזִיק. אֲבָל מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מָלֵא מַחֲזִיק, רֵיקָן אֵינוֹ מַחֲזִיק. שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כח) ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע״ וְגוֹ׳, אִם שָׁמוֹעַ, תִּשְׁמַע, וְאִם לָאו, לֹא תִּשְׁמַע. דָּבָר אַחֵר: אִם שָׁמוֹעַ, בְּיָשָׁן, תִּשְׁמַע, בְּחָדָשׁ. (שם ל) ״וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ״ שׁוּב לֹא תִּשְׁמַע.

יג הַנָּהוּ תְּרֵי מִינִים, חַד שְׁמֵיהּ: ׳שָׁשׁוֹן׳, וְחַד שְׁמֵיהּ: ׳שִׂמְחָה׳. אָמַר לֵיהּ שָׁשׁוֹן לְשִׂמְחָה: אָנָא עֲדִיפְנָא מִינָּךְ, דִּכְתִיב: (אסתר ח) ״שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן לַיְּהוּדִים״. אָמַר לֵיהּ שָׁשׁוֹן לְשִׂמְחָה: חַד יוֹמָא שַׁבְקוּךְ וְשַׁוְיוּךְ פַּרְוָונְקָא, דִּכְתִיב: (ישעיה נה) ״כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ״. אָמַר לֵיהּ שִׂמְחָה לְשָׁשׁוֹן: חַד יוֹמָא שַׁבְקוּךְ וּמָלוּ בָּךְ מַיָּא, דִּכְתִיב: ״וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן״. אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִין דְּשִׂמֵיהּ שָׁשׁוֹן לְרַבִּי אַבָּהוּ: עֲתִידִיתוּ דִּתְמָלוּ לִי מַיִם לְעָלְמָא דְּאָתֵי, דִּכְתִיב: ״וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן״. אָמַר לֵיהּ: אִי הֲוָה כְּתִיב: ״לְשָׂשׂוֹן״ כִּדְקָאָמַרְתְּ, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב: ״בְּשָׂשׂוֹן״, מַשְׁכֵּיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא מַשְׁוִינָן לֵיהּ גּוּדָּא, וּמָלִינָן בֵּיהּ מַיָּא].

יד [אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּזְמַן שֶׁמְּנַסְּכִין יַיִן עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, פּוֹקְקִין אֶת הַשִּׁיתִין, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (במדבר כח) ״בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ] שֵׁכָר לַה׳״. מַאי מַשְׁמַע? אָמַר רַב פָּפָּא: ׳שֵׁכָר׳, לְשׁוֹן שְׁתִיָּה, לְשׁוֹן שְׁבִיעָה, לְשׁוֹן שִׁכְרוּת. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁמַע מִינָּהּ: כִּי שָׂבַע אִינִישׁ חַמְרָא, מִגְּרוֹנֵיהּ שָׁבַע. אָמַר רָבָא: צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן דִּלָּא נְפִישָׁא לֵיהּ חַמְרָא, לִיגְמַע גְּמוּעֵי. רָבָא, אַסָּפָא דִּבְרִכְתָּא, אַגְמַע גְּמוּעֵי.

טו כא דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: (שיר השירים ז׳:ב׳) ״מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים [בַּת נָדִיב״, מַה יָּפוּ פַּעֲמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁעוֹלִין לָרֶגֶל. ״בַּת נָדִיב״, בִּתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁנִּקְרָא ׳נָדִיב׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ז:י׳) ״נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם״. ״אֱלֹהֵי אַבְרָהָם״, וְלֹא ״אֱלֹהֵי יִצְחָק וְיַעֲקֹב״?

אֶלָּא: ״אֱלֹהֵי אַבְרָהָם״, שֶׁהָיָה תְּחִלָּה לַגֵּרִים]. תָּנָא דְּבֵי רַב עָנָן: ״חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן״, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לְיֶרֶךְ? לוֹמַר לְךָ: מַה יֶּרֶךְ בְּסֵתֶר, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה בְּסֵתֶר. וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: (מיכה ו׳:ח׳) ״הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב, וּמָה ה׳ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ, כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד, וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ״. ״עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט״, זֶה הַדִּין, ״וְאַהֲבַת חֶסֶד״, זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים, ״וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ״, זוֹ הַכְנָסַת כַּלָּה [לְחֻפָּה], (והוצאת) [וְהַלְוָיַת] הַמֵּת. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַלְוָחֹמֶר, וּמַה דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לֵעָשׂוֹת בְּפַרְהֶסְיָא, אָמְרָה תוֹרָה ״הַצְנֵעַ לֶכֶת״, דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לֵעָשׂוֹת בְּצִנְעָא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

טז כב אָמַר רַבִּי [אֶלְעָזָר]: גְּדוֹל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כא) ״עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַה׳ מִזָּבַח״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה גְּמִילוּת חֲסָדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע י) ״זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד״. אִם אָדָם זוֹרֵעַ, סָפֵק אוֹכֵל סָפֵק אֵינוֹ אוֹכֵל, אִם אָדָם קוֹצֵר וַדַּאי אוֹכֵל. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין הַצְּדָקָה מִשְׁתַּלֶּמֶת, אֶלָּא לְפִי גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד״.

יז כג תָּנוּ רַבָּנָן: בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים גְּדוֹלָה גְּמִילוּת חֲסָדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה; שֶׁהַצְּדָקָה בְּמָמוֹנוֹ, גְּמִילוּת חֲסָדִים בֵּין בְּמָמוֹנוֹ בֵּין בְּגוּפוֹ. צְדָקָה לַעֲנִיִּים, גְּמִילוּת חֲסָדִים בֵּין לַעֲנִיִּים בֵּין לַעֲשִׁירִים. צְדָקָה לַחַיִּים, גְּמִילוּת חֲסָדִים בֵּין לַחַיִּים בֵּין לַמֵּתִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, כְּאִלּוּ מִלְּאוֹ לָעוֹלָם כֻּלּוֹ חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים לג) ״אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, חֶסֶד ה׳ מָלְאָה הָאָרֶץ״. שָׁמָּא תֹּאמַר: כָּל הַבָּא לִקְפֹּץ קוֹפֵץ, תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם לו) ״מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים״. יָכוֹל אֲפִלּוּ יֵרֵא שָׁמַיִם כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (תהלים קג) ״וְחֶסֶד ה׳ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו״. [אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר פָּפָּא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֵן, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא יָרֵא שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְחֶסֶד ה׳ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו״]. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: (משלי לא) ״פִּיהָ פָּתְחָה בְחָכְמָה, וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ״. וְכִי יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד וְיֵשׁ תּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל חֶסֶד? אֶלָּא תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, זוֹ הִיא תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד. תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, זוֹ הִיא תּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל חֶסֶד. אֵיכָא דְּאָמְרִי: תּוֹרָה לְלַמְּדָהּ, זוֹ הִיא תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד, שֶׁלֹּא לְלַמְּדָהּ, זוֹ הִיא תּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל חֶסֶד.

יח תַּנְיָא: מִסְגֶּנֶתִּישׁ בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי. אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה מְגֻלָּה, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה מְכֻסָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהָעֶלְיוֹנָה מְגֻלָּה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם גִּלּוּי, מִפְּנֵי שֶׁאֶרֶז נָחָשׁ דּוֹמֶה לִסְפּוֹג, צָף וְעוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ.

פרק ה

א סוכה פרק ה - מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר: ״עִקַּר שִׁירָה בִּכְלִי״? דִּכְתִיב: (ד״ה ב כט) ״וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה לְהַמִּזְבֵּחַ, וּבְעֵת הֵחֵל הָעוֹלָה, הֵחֵל שִׁיר ה׳ וְהַחֲצֹצְרוֹת, וְעַל יְדֵי כְּלֵי דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל״. מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר: ״עִקַּר שִׁירָה בַּפֶּה״? דִּכְתִיב: (שם ה יג) ״וַיְהִי כְּאֶחָד לַמְחַצְּרִים וְלַמְשֹׁרְרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד״. וְאִידָךְ נַמִּי, הָכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ״! הָכִי קָאָמַר: הֵחֵל שִׁיר ה׳ בַּפֶּה, עַל יְדֵי כְּלֵי דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, לְבִסּוּמֵי קָלָא. וְאִידָךְ נַמִּי, הָכְתִיב: ״וַיְהִי כְּאֶחָד לַמְחַצְּרִים וְלַמְשֹׁרְרִים״! הָכִי קָאָמַר: מְשֹׁרְרִים דּוּמְיָא דְּמְחַצְּרִים, מַה מְּחַצְּרִים בִּכְלִי, אַף מְשׁוֹרְרִים בִּכְלִי.

ב כד מִשְׁנָה. אָמְרוּ: מִי שֶׁלֹּא רָאָה שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שִׂמְחָה מִיָּמָיו. גְּמָרָא. תָּנוּ רַבָּנָן: מִי שֶׁלֹּא רָאָה שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שִׂמְחָה מִיָּמָיו. וּמִי שֶׁלֹּא רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּתִפְאַרְתָּהּ, לֹא רָאָה כְּרַךְ נֶחְמָד מִיָּמָיו. וּמִי שֶׁלֹּא רָאָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִנְיָנוֹ, לֹא רָאָה בִּנְיָן מִפְאָר מֵעוֹלָם. מַאי הִיא? אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵּימָא רַב חִסְדָּא: [זֶה] בִּנְיַן הוֹרְדוֹס. בְּמַאי בַּנְיֵיהּ? אָמַר (אביי) [רָבָא]: בְּאַבְנֵי שִׁישָׁא וּמַרְמָרָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּאַבְנֵי שִׁישָׁא, כּוּחְלָא וּמַרְמָרָא. אַפִּיק שָׁפָא וְעַיֵּל שָׁפָא, כִּי הֵיכִי דִּלְקַבִּיל סִידָא. סָבַר לְמִשְׁעֵיהּ בְּדַהֲבָא, אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן: שַׁבְקֵיהּ, דְּהָכִי שַׁפִּיר טְפֵי, דְּמִתְחֲזֵי כִּי אַדְוָתָא דְּיַמָּא.

ג מַתְנִיתִין. הִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא מִמִּזְרָח, הָפְכוּ פְּנֵיהֶם [מִמִּזְרָח] לְמַעֲרָב, וְאָמְרוּ: ״אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵהֵיכָל וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה, וּמִשְׁתַּחֲוִים קֵדְמָה לַשֶּׁמֶשׁ. וְאָנוּ: לְיָהּ עֵינֵינוּ״. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיוּ שׁוֹנִין וְאוֹמְרִים: ״אָנוּ לְיָהּ, וּלְיָהּ עֵינֵינוּ״.

ד כה תַּנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִי שֶׁלֹּא רָאָה דְּיוֹפְלוֹסְטוֹן שֶׁל אַלֶכְסַנְדְּרְיָא שֶׁל מִצְרַיִם, לֹא רָאָה בִּכְבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם. אָמְרוּ: כְּמִין בָּסִילְקֵי גְּדוֹלָה הָיְתָה, סְטָיולְפָנִים מִסְּטָיו, פְּעָמִים שֶׁהָיוּ שָׁם שִׁשִּׁים רִבּוֹא כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. וְאָמְרֵי לָהּ: כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְשִׁבְעִים וְאַחַת קַתֶּדְרָאוֹתשֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים וְאֶחָד זְקֵנִים, וְכָל אַחַת וְאַחַת אֵינָהּ פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה רִבּוֹא (דינרי) [כִּכָּרֵי] זָהָב, וּבִימָה שֶׁל עֵץ בְּנוּיָה בָּאֶמְצַע, וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ, וְסוּדָרִין בְּיָדוֹ, וְכֵינָן שֶׁהִגִּיעַ לַעֲנוֹת ״אָמֵן״, (היה) [הַלָּה] מֵנִיף בַּסּוּדָרִין, וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו ״אָמֵן״. וְלֹא הָיוּ מְעֹרָבְבִין וְיוֹשְׁבִין, אֶלָּא זֶהֱבִין בִּפְנֵי עַצְמָן, וְכַסָּפִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְנְפָחִים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְטַרְסִיִּים בִּפְנֵי עַצְמָן, וְגַרְדִּיִּים בִּפְנֵי עַצְמָן, וּכְשֶׁאַכְסַנַאי אוֹ עָנִי נִכְנָס לְשָׁם, הָיָה מַכִּיר בְּנֵי אֻמָּנוּתוֹ, וְנִפְנָה לְשָׁם, וּמִתְפָּרֵנֵס מִשָּׁם הוּא וְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. אָמַר אַבַּיֵי: וְכוּלְהוּ, קָטְלִינְהוּ אַלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן. מַאי טַעְמָא אִיעֲנִישׁוּ? [דְּעָבְרוּ אַהַאי קְרָא] דִּכְתִיב: (שמות יד) (״לֹא תוֹסִיפוּ לִרְאוֹתָם עוֹד״). [(דברים י״ז:ט״ז) ״לֹא תַסְפּוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד״]. וְאִינְהוּ הָדוּר וְאָזוּל. אָתָא וְאַשְׁכְּחִינְהוּ דַּהֲווּ קָרוּ בְּסִיפְרָא: (שם כח)

״יִשָּׂא ה׳ עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק״, אָמַר: מִכְּדֵי, הַהוּא גַּבְרָא הוּא דְּבָעֵי לְמֵיתֵי בִּסְפִינְתָּא בַּעֲשָׂרָה יוֹמֵי, וְדָלֵי זֵיקָא וְאַיְתֵיתָא סְפִינְתָּא בַּחֲמִשָּׁה יוֹמֵי, נָפַל עָלָיו וְקַטְלֵיהּ.

ה כו מִשְׁנָה. בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג, יוֹרְדִין לְעֶזְרַת נָשִׁים, וְהָיוּ מְתַקָּנִים שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל. וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, וְאַרְבָּעָה סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרָאשֵׁיהֶם, וְאַרְבָּעָה סֻלָּמוֹת, עַל כָּל מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה, וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפְּרְחֵי כְּהֻנָּה, וּבִידֵיהֶם כַּדֵּי שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֹג, וְהֵם מַטִּילִים לְתוֹךְ כָּל סֵפֶל וְסֵפֶל. מִבְּלָאֵי [מִכְּנִסֵי] הַכְּהֻנִּים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶם, [מֵהֶן] הָיוּ מַפְקִיעִין, וּבָהֶם הָיוּ מַדְלִיקִין, וְלֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא הָיְתָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה. חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִים לִפְנֵיהֶם בַּאֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר שֶׁבִּידֵיהֶם, וְאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְהַלְוִיִּם בְּכִנּוֹרוֹת, וּבִנְבָלִים, וּבִמְצִלְתַּיִם, וּבַחֲצוֹצְרוֹת, וּבְכָל כְּלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר. עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרְאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה ׳שִׁיר הַמַּעֲלוֹת׳ שֶׁבְּסֵפֶר תְּהִלִּים, שֶׁעֲלֵיהֶם עוֹמְדִים הַלְוִיִּים בִּכְלֵי שִׁיר, וְאוֹמְרִים שִׁירָה.

ו גְּמָרָא. מַאי תִּקּוּן גָּדוֹל? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: חֲלָקָה הָיְתָה בָּרִאשׁוֹנָה, וְהִקִּיפוּהָ גְּזוּזְטְרָא, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ נָשִׁים רוֹאוֹת מִלְמַעְלָה, וַאֲנָשִׁים מִלְמַטָּה. תָּנוּ רַבָּנָן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ נָשִׁים מִבִּפְנִים וַאֲנָשִׁים מִבַּחוּץ, וְהָיוּ בָּאִין לִידֵי קַלּוּת־רֹאשׁ. הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִבַּחוּץ, וַאֲנָשִׁים מִבִּפְנִים, וַעֲדַיִן הָיוּ בָּאִים לִידֵי קַלּוּת־רֹאשׁ. הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהוּ נָשִׁים יוֹשְׁבוֹת מִלְמַעְלָה, וַאֲנָשִׁים מִלְמַטָּה.

ז כז וְהֵיכִי עֲבְדֵי הָכִי? וְהָכְתִיב: (ד״ה א כח) ״הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה׳ עָלַי הִשְׂכִּיל״? אָמַר רַב: (יוסף) קְרָא אַשְׁכְּחוּ וְדָרְשׁוּ (זכריה י״ב:י״ב) ״וְסָפְדָה הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְבָד, מִשְׁפַּחַ ת בֵּית דָּוִיד לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד״ וְגוֹ׳. [אָמְרוּ]: וַהֲלֹא דְּבָרִים קַלְּוָחֹמֶר, וּמָה לֶּעָתִיד לָבוֹא, שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּהֶסְפֵּד, וְאֵין יֵצֶר הָרַע מִתְגָּרֶה בָּהֶם, אָמְרָה תּוֹרָה: נָשִׁים לְבַד וַאֲנָשִׁים לְבַד, עַכְשָׁיו שֶׁעוֹסְקִין בְּשִׂמְחָה, וְיֵצֶר הָרַע מִתְגָּרֶה בָּהֶן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

ח כח וְהַאי הֶסְפֵּדָא, מַאי עָבִידְתֵּיהּ? פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי דּוֹסָא וְרַבָּנָן, חַד אָמַר: עַל מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שֶׁנֶּהֱרַג, וְחַד אָמַר: עַל יֵצֶר הָרַע שֶׁנֶּהֱרַג. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: עַל מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שֶׁנֶּהֱרַג, (שנאמר) [הַיְנוּ דִּכְתִיב]: (שם) ״וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר דָּקָרוּ, וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפֵּד עַל הַיָּחִיד וְהָמֵר עָלָיו כְּהָמֵר עַל הַבְּכוֹר״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: עַל יֵצֶר הָרַע שֶׁנֶּהֱרַג, הֶסְפֵּדָא בְּעוּ לְמֶעֱבַד? שִׂמְחָה בָּעוּ לְמֶעֱבַד! אַמַּאי בָּכוּ? כִּדְדָרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי: לֶעָתִיד לָבוֹא מְבִיאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיֵצֶר הָרַע וְשׁוֹחֲטוֹ בִּפְנֵי הַצַּדִּיקִים וּבִפְנֵי הָרְשָׁעִים. צַדִּיקִים נִדְמֶה לָהֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ, רְשָׁעִים נִדְמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׂעָרָה. הַלָּלוּ בּוֹכִין וְהַלָּלוּ בּוֹכִין. בָּרוּךְ הוּא לְיֵצֶר הָרַע וְשׁוֹחֲטוֹ בִּפְנֵי הַצַּדִּיקִים וּבִפְנֵי הָרְשָׁעִים. צַדִּיקִים נִדְמֶה לָהֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ, רְשָׁעִים נִדְמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׂעָרָה. הַלָּלוּ בּוֹכִין וְהַלָּלוּ בּוֹכִין. צַדִּיקִים בּוֹכִין וְאוֹמְרִים: הֵיאַךְ יָכוֹלְנוּ לִכְבֹּשׁ אֶת הָהָר הַגָּבוֹהַּ הַזֶּה? ! רְשָׁעִים בּוֹכִין וְאוֹמְרִים: הֵיאַךְ לֹא יָכְלְנוּ לִכְבֹּשׁ אֶת חוּט הַשַּׂעָרָה הַזֶּה? ! וְאַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמֵהַּ עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ח׳:ו׳) ״כִּי יִפָּלֵא בְעֵינֵי שְׁאֵרִית הָעָם הַזֶּה וְגוֹ׳, [גַּם בְּעֵינַי יִפָּלֵא״]. אָמַר רַבִּי אַסִי: יֵצֶר הָרַע בִּתְחִלָּה דּוֹמֶה לְחוּט שֶׁל בּוּכְיָא, וּלְבַסּוֹף דּוֹמֶה כַּעֲבוֹתוֹת הָעֲגָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ה׳:י״ח) ״הוֹי מֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא, וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה״.

ט כט תָּנוּ רַבָּנָן: מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד שֶׁעָתִיד לְהִגָּלוֹת בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בְּנִי, שְׁאַל מָה אֶתֶּה מְבַקֵּשׁ, וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ב׳:ז׳) ״אֲסַפְּרָה אֶל חֹק ה׳ אָמַר אֵלַי: בְּנִי אַתָּה וְגוֹ׳, שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גוֹיִם נַחֲלָתֶךָ, וַאֲחֻזָּתְךָ אַפְסֵי אָרֶץ״. כֵּינָן שֶׁרוֹאֶה לְמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שֶׁנֶּהֱרַג, אוֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵינִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ אֶלָּא חַיִּים. אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עַד שֶׁלֹּא (עמדת) [אָמַרְתָּ], כְּבָר הִתְנַבֵּא עָלֶיךָ דָּוִד אָבִיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כא) ״חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ״.

י ל דָּרַשׁ רַב עֻוירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שֶׁבַע שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ לַיֵּצֶר הָרַע, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָאוֹ: ׳רַע׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ח׳:כ״א) ״כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו״. מֹשֶׁה קָרָאוֹ: ׳עָרֵל׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י׳:ט״ז) ״וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם״. דָּוִד קָרָאוֹ: ׳טָמֵא׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים נ״א:י״ב) ״לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים״, מִכְּלַל דְּאִיכָּא טָמֵא. שְׁלֹמֹה קָרָאוֹ: ׳שׁוֹנֵא׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ה:כ״א-כ״ב) ״אִם רָעֵב שׂנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם, וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם, כִּי גֶחָלִים אַתָּה חֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ, וַה׳ יְשַׁלֶּם לָךְ״, אַל תִּקְרֵי: ״יְשַׁלֶּם לָךְ״, אֶלָּא: ״יַשְׁלִימֶנּוּ לָךְ״. יְשַׁעְיָהוּ קָרָאוֹ: ׳מְכֻשׁוֹל׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ז:י״ד) ״וְאָמַר סֹלּוּ [סֹלּוּ] פַּנּוּ דָּרֶךְ, הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי״. יְחֶזְקֵאל קָרָאוֹ: ׳אֶבֶן׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ל״ו:כ״ו) ״וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם״ וְגוֹ׳. יוֹאֵל קָרָאוֹ: ׳צְפוֹנִי׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (יואל ב׳:כ׳) ״וְאֶת הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם״.

יא לא תָּנוּ רַבָּנָן: ״וְאֶת הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם״, זֶה יֵצֶר הָרַע, שֶׁצָּפוּן וְעוֹמֵד בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם. (שם) ״וְהַדַּחְתִּיו אֶל אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה״, לְמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְהִתְגָּרוֹת בָּהֶן. [״אֶת] פָּנָיו אֶל הַיָּם הַקַּדְמֹנִי״, שֶׁנָּתַן אֶת עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְהֶחֱרִיבוֹ, וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבּוֹ. ״וְסֹפוֹ אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן״, שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי וְהֶחֱרִיבוֹ, וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבּוֹ. ״וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ״, שֶׁמִּנַּיִן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִתְגָּרֶה בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל. ״כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת״, אָמַר אַבַּיֵי: וּבְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹתֵר מִכֵּלָּן, כִּי הָא מַעֲשֶׂה, דְּאַבַּיֵי שַׁמְעֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּקָאָמַר לְהַהִיא אִיתְתָא: לְמָחָר נֵיקְדוֹם וְנֵיזוֹל בְּדוּכְתָּא פְּלָן, אָמַר: אֵיזִיל אַפְרְשִׁינְהוּ מֵאִיסּוּרָא. אָזַל בַּתְרֵיהוּ תְּלָתָא פַּרְסֵי בְּאַגְמָא, כִּי (פטרי) [הֲווּ פָּרְשִׁי] מַהֲדָדֵי, שַׁמְעִינְהוּ דְּקָאָמְרִי: אוֹרְחִין רְחִיקָא, וְצַוָּותִין בְּסִימָא,

(לא יכילנא, אזלו כל חד לדוכתיה) אָמַר אַבַּיֵי: אִי מַאן דְּסָאנִי לִי הֲוָה, לָא הֲוָה מָצֵי לְאוּקוֹמֵיהּ אַנַּפְשֵׁיהּ. אָזַל תָּלָה נַפְשֵׁיהּ בְּעִיבְרָא דְּדָשָׁא, וַהֲוָה קָא מְצָטַעֲר.

יב לב אָמַר רַבִּי יִצְחָק: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם (מתחדש) [מִתְגַּבֵּר] עָלָיו בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ו׳:ה׳) ״וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם״. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ז:ל״ב) ״צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ״, וְאִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ״ וְגוֹ׳. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּנִי, אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֶבֶן הוּא, נִמּוֹחַ, דְּכְתִיב: (איוב י״ד:י״ט) ״אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מַיִם״, וְאֵין ׳מַיִם׳ אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ה:א׳) ״הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם״. אִם בַּרְזֶל הוּא מִתְפּוֹצֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו כ״ג:כ״ט) ״הֲלוֹא כֹה דְבָרַי כָּאֵשׁ, נְאֻם ה׳, וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: יֵצֶר הָרַע מַסְּיתוֹ לְאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּמֵעִיד עָלָיו לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ט:כ״א) ״מְפַנֵּק מִנֹּעַר עַבְדּוֹ, וְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה מָנוֹן״, שֶׁכֵּן בְּ׳אטב״ח׳ דְּבֵי רַבִּי חִיָּא, קוֹרִין לְ׳סַהֲדָה׳: ׳מָנוֹן׳. רַב הוּנָא רָמֵי, כְּתִיב: (הושע ד׳:י״ב) ״כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָם״, וּכְתִיב: (שם ה) ״כִּי רוּחַ זְנוּנִים בְּקִרְבָּם״? בִּתְחִלָּה ׳הִתְעָם׳, וְלִבְסוֹף ׳בְּקִרְבָּם׳. אָמַר רָבָא: יֵצֶר הָרַע, בִּתְחִלָּה קָרֵאוֹ ׳הֶלֶךְ׳, וְלִבְסוֹף קָרֵאוֹ ׳אוֹרֵחַ׳, וְלִבְסוֹף קָרֵאוֹ ׳אִישׁ׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל ב י״ב:ד׳) ״וַיָּבֹא הֵלֶךְ לְאִישׁ הֶעָשִׁיר, וַיַּחְמֹל לָקַחַת מִצֹּאנוֹ וּמִבְּקָרוֹ [לַעֲשׂוֹת] לְאֹרֵחַ״. וּכְתִיב: (שם) ״וַיַּעַשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲבָל קָטָן יֵשׁ בּוֹ בָּאָדָם, מַשְׁבִּיעוֹ, רָעֵב, מַרְעִיבוֹ, שָׂבֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע יג) ״כְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׂבָּעוּ״ וְגוֹ׳.

יג לג אָמַר (רבין) [רַב חָנָא] בַּר (רב) אַחָא: אַמְרֵי בֵּי רַב: אַרְבָּעָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם עַל שֶׁבְּרָאָם, אֵלּוּ הֵן: כַּשְׂדִּיִּים, וְיֵצֶר הָרַע, יִשְׁמָעֵאל, גְּלוּת. (וראיות הפסוקים בסדר זה) ׳כַּשְׂדִּיִּים׳, דִּכְתִיב: (ישעיהו כ״ג:י״ג) ״הֵן אֶרֶץ כַּשְׂדִּים זֶה הָעָם לֹא הָיָה״ וְגוֹ׳. וְ׳יֵצֶר הָרַע׳, דִּכְתִיב: (מיכה ד׳:ו׳) ״וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי״. ׳גָּלוּת׳, דִּכְתִיב: (ישעיהו נ״ב:ה׳) ״וְעַתָּה מַה לִּי פֹה, נְאֻם ה׳״ וְגוֹ׳. ׳יִשְׁמָעֵאל׳, דִּכְתִיב: (איוב י״ב:ו׳) ״יִשְׁלְיוּ אֹהָלִים לְשׁוֹדְדִים וּבַטֻּחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל״. אָמַר רַבִּי (אחא בר חנינא) [יוֹחָנָן]: אִלְמָלֵא שְׁלֹשָׁה מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, נִתְמוֹטְטוּ רַגְלֵיהֶן שֶׁל שׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, חַד: (מיכה ד) ״אֹסְפָה הַצֹּלֵעָה, וְהַנִּדָּחָה אֲקַבְּצָה, וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי״ וְגוֹ׳. וְאִידָךְ: (ירמיהו י״ח:ו׳) ״הִנֵּה כַחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר, כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל״. וְאִידָךְ: (יחזקאל ל״ו:כ״ו) ״וַהֲסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם״. רַב פָּפָּא אָמַר: אַף מַהַאי קְרָא: (שם) ״וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם״ וְגוֹ׳.

יד לד ״וַיַּרְאֵנִי ה׳ אַרְבָּעָה חָרָשִׁים״. (זכריה ב׳:ג׳) מַאן נינְהוּ ׳אַרְבָּעָה חָרָשִׁים׳? אָמַר רַבִּי חָנָא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: זֶה מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, וּמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, וְאֵלְיָהוּ, וְכֹהֵן צֶדֶק. מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת: אִי הָכִי, הַיְינוּ דִּכְתִיב: (שם) ״אֵלֶּה הַקְּרָנוֹת אֲשֶׁר זֵרוּ אֶת יְהוּדָה״, הַנֵּי, יְתוּבֵי מוֹתְבֵי לִיהוּדָה! אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיל לְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא: ״וַיָּבֹאוּ אֵלֶּה לְהַחֲרִיד אֹתָם״ וְגוֹ׳. אָמַר לֵיהּ: אָנָא, בַּהֲדֵי חַנָּא בַּאֲגַדְתָּא לָמָּה לִי?

טו לה ״וְהָיָה זֶה שָׁלוֹם אַשּׁוּר כִּי יָבוֹא בְאַרְצֵנוּ, וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ, וַהֲקֵמֹנוּ עָלָיו שִׁבְעָה רֹעִים וּשְׁמֹנָה נְסִיכֵי אָדָם״. (מיכה ה׳:ד׳) מַאן נינְהוּ ״שִׁבְעָה רֹעִים״? דָּוִד בַּאֲמְצַע, אָדָם, שֵׁת, וּמְתוּשֶׁלַח מִימִינוֹ. אַבְרָהָם, וְיַעֲקֹב, וּמֹשֶׁה מִשְּׂמֹאלוֹ. וּמַאן נינְהוּ ״שְׁמֹנָה נְסִיכֵי אָדָם״? יִשַׁי, וְשָׁאוּל, וּשְׁמוּאֵל, וְעָמוֹס, צְפַנְיָה, *)) חִזְקִיָּהוּ, וְאֵלְיָהוּ, וּמָשִׁיחַ.

טז לו אַף הוּא רָאָה גֻּלְגֹּלֶת אַחַת שָׂצָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אָמַר לָהּ: עַל דְּאַטַּפְתְּ אַטְפוּךְ, וְסוֹף מְטַיְּפַיִךְ יְטוּפוּן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַגְלוֹהֵי דְּבַר אִינִישׁ, אִינּוּן עָרְבִין בֵּיהּ, לְאַתְרָא דְּמִתְבָּעֵי, לְתַמָּן מוֹבִילִין יָתֵיהּ. הַנְהוּ תְּרֵי כּוּשָׁאֵי, דַּהֲווּ קָיְמֵי קַמֵּיהּ דִּשְׁלֹמֹה, (מלכים א ד׳:ג׳) ״אֱלִיחֹרֶף וַאֲחִיָּה בְּנֵי שִׁישָׁא, סֹפְרִים״ דִּשְׁלֹמֹה. יוֹמָא חַד חֲזִיֵיהּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת דַּהֲוָה עָצִיב, אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי עָצֵיבַת? אָמַר לֵיהּ: דְּקָא מִיתְבְּעֵי מִינָּאֵי הַנֵּי תְּרֵי כּוּשָׁאֵי דְּיָתְבֵי הָכָא. מַסְרִינְהוּ לַשְׁעִירִים, אָמַר לְהוּ: (אמטונהו) [שַׁדְּרִינְהוּ] לְמְחוֹזָא דְּלוּז, כִּי מָטוּ אַבָּבָאשְׁכִיבוּ. לְמָחָר חֲזִיֵיהּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת דַּהֲוָה קָא בָּדַח, אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי קָא בְּדִיחַת? אָמַר לֵיהּ: הֵיכָא דְּאִיבָּעוּ מִינָּאֵי, הָתָם שְׁדַרְתִּינְהוּ. [מִיָּד] פָּתַח שְׁלֹמֹה וְאָמַר: רַגְלוֹהֵי דְּבַר אִינִישׁ, אִינּוּן עָרְבִין בֵּיהּ, לְאַתְרָא דְּמִתְבָּעֵי, לְתַמָּן מוֹבִילִין יָתֵיהּ.

יז (גם בירושלמי במסכת)

יח לז תַּנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל הַזָּקֵן, כְּשֶׁהָיָה שָׁמֵחַ שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, הָיָה אוֹמֵר: אִם אֲנִי כָּאן, הַכֹּל כָּאן. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן, מִי כָּאן? לְמָקוֹם שֶׁאֲנִי אוֹהֵב, רַגְלַי מוֹלִיכוֹת אוֹתִי. וְאַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר: אִם אַתָּה תָּבוֹא לְבֵיתִי אָבוֹא לְבֵיתְךָ, וְאִם אַתָּה לֹא תָּבוֹא אֶל בֵּיתִי אֲנִי לֹא אָבוֹא אֶל בֵּיתְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ׳:כ״א) ״בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ.

יט לח תַּנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, כְּשֶׁהָיָה שָׁמֵחַ שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, הָיָה נוֹטֵל שְׁמוֹנָה אֲבוּקוֹת שֶׁל אוּר בְּיָדָיו אַחַת, וְזוֹרְקָן כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְזוֹרֵק אַחַת וּמְקַבֵּל אַחַת, וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ. וּכְשֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה, נוֹתֵן שְׁנֵי גּוּדָלָיו בָּאָרֶץ וְשׁוֹחֶה וְנוֹשֵׁק אֶת הָרִצְפָּה וְזוֹקֵף, מַה שֶּׁאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְזוֹ הִיא ׳קְדֻּשָּׁה׳. לֵוִי אַחְוֵי קְדֻּשָּׁה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי וְאִיטְלַעְוָקָא, גְּרָמָא לֵיהּ? וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם אַל יָטִיחַ אָדָם דְּבָרִים כְּלַפֵּי

מַעְלָה, שֶׁהֲרֵי אָדָם גָּדוֹל הֵטִיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאִיטְּלַע, וּמַנוּ? לִוִּי. הָא וְהָא גְּרָמָא לֵיהּ! לִוִּי הֲוָה מְטַיֵּיל קַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּתְמַנְיָא סַכִּינָא, וּשְׁמוּאֵל קַמֵּיהּ דִּשְׁבוּר מַלְכָּא בְּתְמַנְיָא מַזְגֵי חַמְרָא. אַבַּיֵי קַמֵּיהּ דְּרַבָּה בְּתְמַנְיָא בֵּיעֵי, וַאֲמְרֵי לָהּ בְּאַרְבַּע בֵּיעֵי.

כ לט תָּנוּ רַבָּנָן: יֵשׁ מֵהֶן אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי יַלְדוּתֵנוּ שֶׁלֹּא בִּיְּשָׁה אֶת זִקְנָתֵנוּ, אֶלּוּ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ מֵהֶן אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי זִקְנָתֵנוּ שֶׁכִּפְּרָה עַל יַלְדוּתֵנוּ, אֶלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה. אֶלּוּ וְאֶלּוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָטָא, וּמִי שֶׁחָטָא, יָשׁוּב וְיִמְחֵל לוֹ.

כא מ תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: כְּשֶׁהָיִינוּ שְׂמֵחִים שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא (היינו רואים) [רָאִינוּ] שֵׁנָה בְּעֵינֵינוּ, כֵּיצַד? שָׁעָה רִאשׁוֹנָה לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וּמִשָּׁם לְתִפְלַּת הַשַּׁחַר, וּמִשָּׁם לְקָרְבָּן מוּסָפִים, וּמִשָּׁם לְתִפְלַּת מוּסָפִים, וּמִשָּׁם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּמִשָּׁם לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וּמִשָּׁם לְתִפְלַּת הַמִּנְחָה, וּמִשָּׁם לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וּמִכָּאן וָאֵילָךְ, לְשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אִישַּׁן שְׁלֹשָׁה יָמִים, מַלְקִין אוֹתוֹ וְיָשֵׁן לְאַלְתַּר! [הָכִי קָאָמַר]: מַאי "לֹא רָאִינוּ שֵׁנָה בְּעֵינֵינוּ"? לֹא טָעֲמִנוּ טַעַם שֵׁנָה, (קאמר) דַּהֲווּ מְנַמְנְמֵי אַכְתְּפֵי דַּהֲדָדֵי.

כב מא מִשְׁנָה. עָמְדוּ שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים בַּשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן הַיּוֹרֵד מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָם, קָרָא הַגֶּבֶר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הִגִּיעוּ לְמַעֲלָה עֲשִׂירִית, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הִגִּיעוּ לָעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִים וְהוֹלְכִים עַד שֶׁמַּגִּיעִין לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח. הִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח, הָפְכוּ פְּנֵיהֶם [מִמִּזְרָח] לְמַעֲרָב, אָמְרוּ: אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳ וּפְנֵיהֶם קֶדְמָה, וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קֶדְמָה לַשֶּׁמֶשׁ, וְאָנוּ לְיָהּ עֵינֵינוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיוּ שׁוֹנִין (אותה לומר) [וְאוֹמְרִין]: אָנוּ לְיָהּ, וּלְיָהּ עֵינֵינוּ. גְּמָרָא. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָאוֹמֵר: ׳שְׁמַע׳ שְׁמַע׳, כְּאוֹמֵר: ׳מוֹדִים׳, ׳מוֹדִים׳ דָּמִי? דְּאָמְרִי הָכִי: אָנוּ לְיָהּ מִשְׁתַּחֲוִים וּלְיָהּ עֵינֵינוּ מְיַחֲלוֹת. תָּנוּ רַבָּנָן: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ח׳:ט״ז) ״וּפְנֵיהֶם קֶדְמָה״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳? [אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳״?] אֶלָּא מְלַמֵּד, שֶׁהָיוּ מַפְרִיעִין אֶת עַצְמָן, וּמַתְרִיזִין כְּלַפֵּי מַטָּה.

כג מב אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְהַהוּא מְרַבָּנָן דַּהֲוָה מְסַדֵּר אַגַּדְתָּא קַמֵּיהּ: מִי שְׁמִיעַ לָךְ, הַנֵי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה ׳שִׁיר הַמַּעֲלוֹת׳, כְּנֶגֶד מִי אֲמָרָן דָּוִד? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשָׁעָה שֶׁכָּרָה דָּוִד שִׁיתִּין, קָפָא תְּהוֹמָא וְאָבְעִי לְמִשְׁטְפֵיהּ לְעָלְמָא. אָמַר דָּוִד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְאַחְתֵּיהּ. אִי הָכִי, [חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה] מַעֲלוֹת? ״יוֹרְדוֹת״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וְאַדְכְּרֵיתָן, (מלתא) הָכִי אִיתְּמַר: בְּשָׁעָה שֶׁכָּרָה דָּוִד שִׁיתִּין, קָפָא תְּהוֹמָא וּבָעֵי לְמִשְׁטְפֵיהּ לְעָלְמָא, אָמַר דָּוִד: מִי אִיכָּא דְּיָדַע דְּשָׁרֵי לְמֵיכְתַּב שֵׁם אַחַסְפָּא, (ומשדא ביה לאחותיה לדוכתיה או לא?) [וְנִשְׁדֵּיהּ בְּתְהוֹמָא וּמָנַח?] לֵיכָּא דְּאָמַר לֵיהּ מִידִּי. אָמַר דָּוִד: הַיּוֹדֵעַ לוֹמַר, וְאֵינוֹ אוֹמֵר, יֵחָנֵק בִּגְרוֹנוֹ! נָשָׂא אֲחִיתֹפֶל קַלָּחֹמֶר בְּעַצְמוֹ: וּמַה לַּעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם, לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה?! אָמַר לֵיהּ: שָׁרֵי. כָּתַב שֵׁם אַחַסְפָּא, שָׁדֵי בֵּיהּ, נָחִית תְּהוֹמָא שִׁיתְּסַר אַלְפֵי גַּרְמִידֵי. כֵּיוָן דְּחָזָא דְּנָחִית טוּבָא, אָמַר: כַּמָּה דְּמִידְּלֵי, טְפֵי מִירַטַּב עָלְמָא. אָמַר חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְאַסְקֵיהּ חֲמִיסַר אַלְפֵי גַּרְמִידֵי, וְאוּקְמֵיהּ בְּאַלְפֵי גַּרְמִידֵי. אָמַר (אביי) [עוּלָּא]: שְׁמַע מִינָּהּ, סוּמְכָא דְּאַרְעָא, אַלְפֵי גַּרְמִידֵי. וְהָא קָא חָזֵינָן, דְּאִי כָּרוּ פּוּרְתָּא וְקָא נָבְעֵי מַיָּא? אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: הַנָּהוּ, מְסוּלְמֵי דִּפְרָת הֲווּ.

כד מג תַּנְיָא: בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, בָּרִאשׁוֹן מַהוּ אוֹמֵר? (תהילים כ״ט:א׳) ״הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים״. בַּשֵּׁנִי מַהוּ אוֹמֵר? (שם נ) ״וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים״. בַּשְּׁלִישִׁי מַהוּ אוֹמֵר? (שם צד) ״מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים״. בָּרְבִיעִי מַהוּ אוֹמֵר? (שם) ״בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם״. בַּחֲמִשִּׁי מַהוּ אוֹמֵר? (שם פא) ״הֲסִירוֹתִי מִסֶּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו״ וְגוֹ׳. בַּשִּׁשִּׁי מַהוּ אוֹמֵר? (שם פב) ״יְמוֹטוּ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ״. וְאִם חָל שַׁבָּת לִהְיוֹת בְּאֶחָד מֵהֶם, ״יְמוֹטוּ״ נִדְחֶה.

כה מד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַנֵי שִׁבְעִים פָּרִים, כְּנֶגֶד מִי? כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת. פַּר יְחִידִי לָמָּה? כְּנֶגֶד אַמָּה יְחִידָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו: עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה גְּדוֹלָה. לְיוֹם אַחֲרוֹן אָמַר לְאוֹהֲבוֹ: עֲשֵׂה לִי סְעוּדָה קְטַנָּה, כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִמְּךָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹי לָהֶם לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁאִבְּדוּ וְאֵין יוֹדְעִין מַה שֶּׁאִבְּדוּ. בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, מִזְבֵּחַ מְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וְעַכְשָׁיו, מִי מְכַפֵּר עֲלֵיהֶם.

כו מה תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּמִרְיָם בַּת בִּילְגָּה שֶׁהֵמִירָה דָּתָהּ, וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְסַרְדְּיוֹטאָחָד מִמַּלְכֵי יְוָנִים. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יְוָנִים לַהֵיכָל, הָיְתָה מְבַעֶטֶת בְּסַנְדָּלָהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאָמְרָה: "לוּיוֹס, לוּיוֹס, עַד מָתַי אַתָּה מְכַלֶּה מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אַתָּה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בִּשְׁעַת הַדְּחָק"? וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים כַּדָּבָר, קָבְעוּ אֶת טַבַּעְתָּהּ, וְסָתְמוּ אֶת חַלּוֹנָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִשְׁמַרְתּוֹ שׁוֹהָה לָבוֹא, וְנִכְנָס יְשֵׁבָב אָחִיו עִמּוֹ וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁשִּׁכְנֵי הָרָעִים לֹא נִשְׁתַּכְּרוּ, שִׁכְנֵי בִּילְגָּה נִשְׁתַּכְּרוּ, שֶׁבִּילְגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וישֵׁבָב אָחִיו בַּצָּפוֹן. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: מִשְׁמַרְתּוֹ שׁוֹהָה לָבוֹא, הַיְנוּ דִּקְנָסִינָן (לה) לְכוּלָּהּ מִשְׁמָרָה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: מִרְיָם בַּת בִּילְגָּה שֶׁהֵמִירָה דָּתָהּ. (איהי חטאה, ואנן קניסנן לכולה משמרה?) [מִשּׁוּם בְּרַתָּא, קָנְסִינָן לֵיהּ לְדִידֵיהּ?] אָמַר אַבַּיֵי: אֵין, כִּדְאָמְרֵי אִינָשֵׁי: שׁוּתָא דִּינוּקָא בְּשׁוּקָא, אוֹ דַּאֲבוּהָ אוֹ דְּאִימֵּיהּ. וּמִשּׁוּם אֲבוּהָ וְאִימֵּיהּ קָנְסִינָן לְכוּלָּהּ מִשְׁמָרָה? אָמַר אַבַּיֵי: אוֹי לָרָשָׁע וְאוֹי לִשְׁכֵנוֹ, טוֹב לַצַּדִּיק טוֹב לִשְׁכֵנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:י׳) ״אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב, כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ״.

כז הַדְרָן עֲלָךְ פֶּרֶק הֶחָלִיל וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת סֵפָה